

Дворяк О. В.,

курсант

факультету підготовки фахівців для
підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Мітусова К. С.,

викладач кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СПАДКОВИЙ ДОГОВІР ТА ЙОГО МІСЦЕ В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

Конституція України передбачає можливість для кожної людини розпоряджатися своїм майном у разі смерті. Це право також відображено в Цивільному кодексі України, який передбачає можливість фізичної особи розпоряджатися своїм майном у разі смерті шляхом укладення спадкового договору, це є абсолютною новелою нового Цивільного кодексу України 2003 р., оскільки це не було передбачено і Цивільним кодексом УРСР 1922 р. або Цивільний кодекс УРСР, ст. 1963 р., ні інших законодавчих актів у сфері регулювання спадкових відносин.

Спадкові договори сягають корінням у давню історію. Воно відоме ще з часів римського приватного права, а в сучасній правовій системі відомі різні види спадкових договорів. Закони про спадщину в країнах ЄС детальні, але розпливчасті. За спадковим договором спадкодавець зобов'язується призначити своїм спадкоємцем іншого учасника договору для утримання або виплати належних йому довічних коштів. Цивільний кодекс Швейцарії передбачає два типи заповітів. З іншого боку, заповіт – це односторонній акт, яким заповідач виражає свою волю у встановленій законом формі щодо свого майна на випадок своєї смерті. З цією ж метою можливе відчуження за договором шляхом укладення спадкового договору з особою, відмінною від спадкодавця. Цивільний кодекс Німеччини присвячує цілу главу спадковим договорам, розглядаючи їх як окремі та самостійні форми спадкування. Зміни або скасування можуть бути зроблені лише за згодою сторін. після смерті будь-якого договір майна сторони не може бути визнаний недійсним. З іншого боку, спадкові договори не є популярними у Франції, оскільки вони мають обмежувати волю спадкодавця та запобігати скасуванню попередніх рішень.

У Стародавньому Римі, як свідчать джерела, іноді існували договори щодо спадкування, але вони все одно не мали юридичної сили. Так само не мали юридичну силу і договір про відмову від права. Таким чином, ці договори не визнавалися римським правом. Причину такого негативного

ставлення до цих договорів знаходимо в першоджерелах римського права. Так, за словами відомого римського юриста Ульпіана, такі договори вважалися *contrabonos mores*, що пояснювалося намаганням законодавців запобігти вбивствам у гонитві за спадщиною. Спадковий договір, що є однією з новел Цивільного кодексу (ЦК).

Обґрунтування можливість створення спадкового договору в ЦК України було пов'язано з необхідністю розширення правоздатність учасників договірних відносин і цілком відповідає ідеї збільшення видів договорів.

Водночас розробники проекту ЦК України звернули увагу на те, що сфера дії спадкового договору на практиці не буде широкою, стосуватиметься переважно подружжя та інших осіб, які спільно проживають і не мають діти.

Натомість сучасний стан розвитку цього інституту свідчить про постійне збільшення кількості спадкових договорів, посвідчених нотаріусами, а також про те, що сторонами цього договору часто виступають особи, відмінні від зареєстрованого та фактичного подружжя: батьки та діти, особи, не пов'язані між собою кровними зв'язками тощо.

Причини постійно зростаючої популярності спадкового договору слід шукати в його правовій природі, у можливостях, які створює цей договір для його учасників.

За визначенням спадкового договору «одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони і в разі його смерті набуває право власності на майно» (ст. 1302 ЦК України). Цивільний кодекс України).

З'ясування місця спадкового договору в системі цивільного права України має не лише велике теоретичне, а й важливе практичне значення. Можливість застосування його до регулювання відповідних відносин залежить від виду та виду договорів, до яких належить спадковий договір.

З'ясовуючи це питання, насамперед необхідно звернутись до загальних положень щодо класифікації договорів у сучасному цивільному праві, які проводяться в науковій та навчальній літературі за різними підставами. Але почніть таку рису для визначення виду спадкового договору, на нашу думку, доцільно віднести ті види та види договорів, які зазначені в цивільному законодавстві, насамперед у Цивільному кодексі України 2003 р., який, водночас, містить спеціальні норми за спадковим договором.

Аналізуючи погляди науковців на це питання, відразу відзначимо два різні підходи до місця цього договору в системі цивільно-правових договорів.

За першим підходом обґрунтовується доцільність його закріплення в системі спадкового права, за другим – збереження договору після довічних договорів утримання та ренти, трактуючи їх як самостійний договір у системі цивільного права. Такий підхід обґрунтовується тим, що спадковий договір не належить до видів спадкування, оскільки немає підстав відводити йому місце серед норм, що регулюють спадкові правовідносини. Крім того, за своїм змістом спадковий договір передбачає окремі права та обов'язки за

життя відчужувача, які суперечать правовій природі спадкування, оскільки набуття та реалізація права на спадщину можливі лише за істотної умови – смерті спадкодавця.

У цьому випадку аргументи виглядають правдоподібними. Фактично спадковий договір є особливим видом зобов'язальних правовідносин. Відносини між відчужувачем і набувачем є, як правило, зобов'язальними. Проте сутність спадкового договору тісно пов'язана зі спадковими правовідносинами (як і шлюбний договір, який закріплений у ЦК України, але має цивільно-правовий характер). Норми ЦК України, які регулюють відносини за спадковим договором, закріплені вже у 6 кн. Тоді, на нашу думку, в такому «перенесенні» немає потреби, оскільки це навряд чи відбудеться. ефект. ефективність правового регулювання. Підсумовуючи, слід зазначити, що спадковий договір є досить новим правовим інститутом, який ще не набув широкого застосування на практиці. і, як свідчить його науковий аналіз і перші кроки осмислення, правової природи спадкового договору, місцезнаходження.

У цивільному праві, будучи включеною до ЦК України, він став предметом різноманітних наукових дискусій, що має сприяти подальшому формуванню інституту спадкового договору та позитивному застосуванню його норм у судовому та нотаріальному провадженні. Українська традиція.

Список використаних джерел:

1. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток: монографія (2-ге вид.). Київ: КНТ, 2007. С. 139-144.
2. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. (за ред. розробників проекту Цивільного кодексу України). Київ: Істина, 2004. С. 874.
3. Васильченко В. В. Юридична сутність інституту спадкового договору та його місце в системі цивільного права. *Право України*. 2003. № 7. С. 140.